

Szociális védelem és társadalmi befogadás Európában – főbb tények és adatok

Az Európai Bizottság ma teszi közzé éves beszámolóját az EU szociális védelmi és társadalmi befogadási stratégiájának közös célkitűzései¹ tekintetében a tagállamokban tapasztalt társadalmi tendenciákról. Az alábbiak e jelentés² főbb megállapításairól adnak áttekintést.

- 2006-ban az európaiak 16%-át fenyegette a szegénység veszélye.
- A munkaerőpiacokon tapasztalt általános fejlődés ellenére a munkaképes korú felnőtteknek 9,3%-a él munkanélküli háztartásban, a foglalkoztatottaknak pedig 8%-a él a szegénységi küszöb alatt.
- A szociális transzferek az EU-ban átlagosan 38%-kal csökkentik a szegénység kockázatát, ez a hatás azonban az EU különböző részein 10% alatti és csaknem 60%-os érték között ingadozik.
- Az idősebb munkavállalók foglalkoztatottsági aránya a 2001-ben jegyzett 37%-kal szemben 2007-ben elérte a 45%-ot.
- A jelenlegi nyugdíjrendszerek általánosan csökkentették az idősek körében tapasztalt szegénységet, az egyedülálló idős nők azonban jóval nagyobb veszélynek vannak kitéve, mint az egyedülálló férfiak (28% a férfiak körében jegyzett 20%-kal szemben).
- A jövőben a nyugdíjasok jövedelmének valószínűleg nagyobb hányada származik majd magánnyugdíjkból.
- A várható élettartam jelenleg a nők esetében 82, a férfiak esetében pedig 76 év. Az elmúlt 20 évben a nők élettartama így 4, a férfiaké pedig 5 évvel hosszabbodott meg.
- A várható élettartam terén az európai országok között tapasztalt eltérés a nők esetében 8, a férfiak esetében pedig 13 év.
- Az elmúlt 20 évben Európaszerte megnőtt az egészségre fordított összkiadások mértéke. Az ilyen kiadások egyes országokban elérik vagy meghaladják a GDP 10%-át, más országokban viszont 6% vagy ez alatti érték körül ingadoznak.

Társadalmi befogadás

Hány európai él szegénységben?

2006-ban az EU-27 polgárainak 16%-a élt az országa mediánjövedelmének 60%-ában meghatározott szegénységi küszöb alatt, vagyis olyan helyzetben, amely nagy

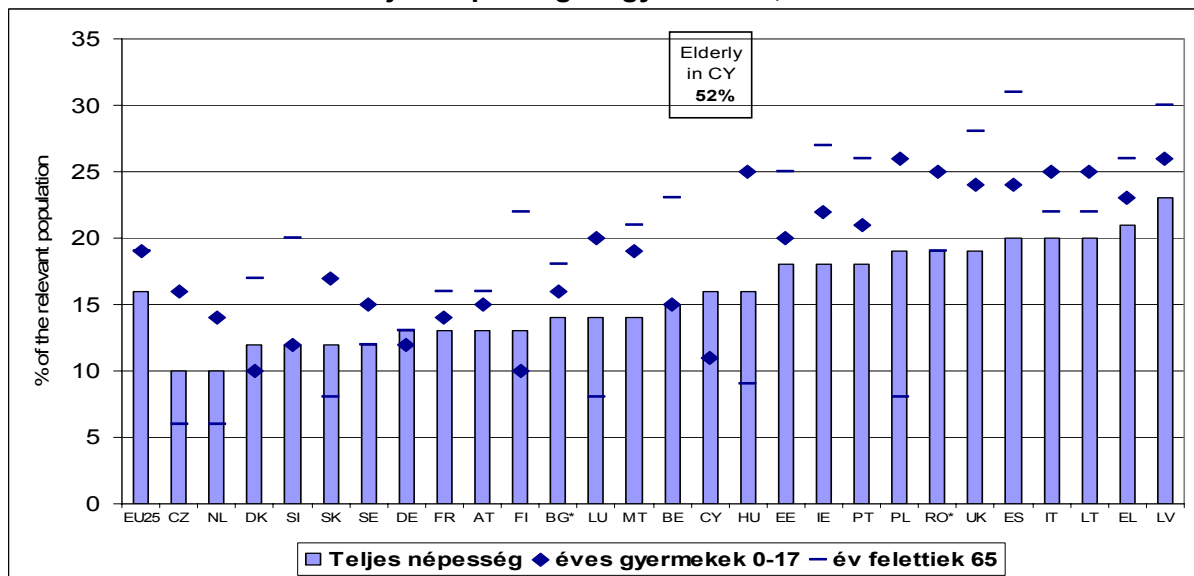
¹ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/the_process_en.htm

² Az európai szociális védelmi és társadalmi befogadási stratégia célkitűzései terén tett előrelépés monitorozása, a Bizottság szolgálatainak munkadokumentuma. Ld. http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/omc_monitoring_en.pdf

valószínűséggel akadályozza a társadalomban való teljes részvételt. Ez az arány a Cseh Köztársaságban és Hollandiában jegyzett 10%, illetve a Görögországban és Lettországnban jegyzett 21-23% között ingadozott.

A gyermekeket gyakran fokozottabban fenyegeti a szegénység veszélye, mint a lakosság más rétegeit (az EU-27-ben 19%). Ez a skandináv államok, Görögország, Ciprus és Szlovénia kivételével a legtöbb országban így van. Az EU-n belüli gyermekszegénység szintjét befolyásoló főbb tényezők között emelhetjük ki a szülők munkaerő-piaci helyzetét, illetve a jövedelemtámogatás és a támogató szolgáltatások, köztük a gyermekgondozás biztosítása útján tett állami beavatkozások hatékonyságát. Ez különösen szembeűnő az egyedűllálló szűlők esetén, akiknek nem kevesebb mint 32%-a szembesűl a szegénység veszélyével

1. ábra: A szegénység által veszélyeztetettek aránya az EU-ban (%), teljes népesség és gyermekek, 2006

Forrás: EU-SILC (2006); jövedelmi referenciaév: 2005; kivéve: UK (jövedelmi referenciaév: 2006) és IE (mozgó jövedelmi referencia-időszak: 2005-06); BG: 2006-os országos háztartási költségvetés felmérés.

A „szegény” emberek életszínvonala az EU-n belül igen jelentős eltéréseket mutat. A balti országokban, Magyarországnban, Lengyelországnban és Szlovákiában a szegénység veszélyének kietettek havi jövedelme nem éri el a 200 eurót, Dániában, Írországnban, Luxemburgban, Finnországnban és az Egyesűlt Királyságnban viszont havi 900 euro a szegénységi küszöb. A megélhetési költségek terén tapasztalt eltéréseket is figyelembe vevő (vásárlóerő-egységben (PPS) kifejezett) értékek szerint a szegénység veszélyének kietett emberek havi jövedelme 230 € PPS és 890 € PPS (sőt Luxemburgban 1400 € PPS) között ingadozik. Ez pedig arra enged következtetni, hogy a szegények életszínvonala a leggazdagabb EU-országokban 3,5-szer magasabb, mint az Unió legszegényebb országaiban.

A munkaerőpiacokon tapasztalt javulás hozzájárult-e a társadalmi befogadáshoz

A munkaerőpiacokon 2000 óta tapasztalt általános javulás az EU-n belül átlagosan csak korlátozott hatással volt a társadalomból leginkább kirekesztett emberekre. A munkanélküli háztartásokban élők száma – a közelműltban észlelt javulás ellenére – továbbra is magas. A legtöbb tagállamban egyre súlyosabb problémának számít a foglalkoztatottak körében tapasztalt szegénység, illetve a bevándorlók munkaerő-piaci integrációja.

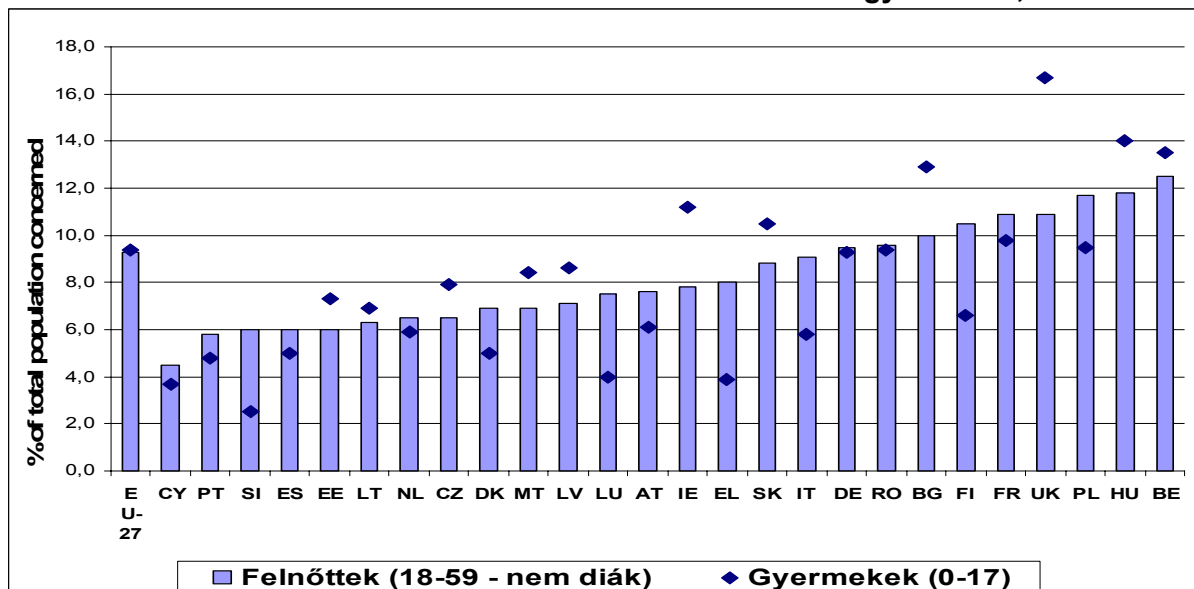
Hány európai él munkanélküli háztartásban?

2007-ben az EU-27 munkaképes korú felnött (18-59 éves és nem diák) lakosságának csaknem 9,3 %-a élt olyan háztartásban, ahol senki sem folytatott keresőtevékenységet. Ez

az arány a Ciprusban jegyzett 4,5%, illetve a Belgiumban, Franciaországban, Magyarországon, Lengyelországban és az Egyesült Királyságban jegyzett 11%, vagy akár azt meghaladó érték között ingadozott. Átlagosan számítva közel megegyező volt a munkanélküli háztartásban élő gyermekek aránya (az EU-27-ben 2007-ben 9,4%). A munkanélküliség azonban egyes országokban kevésbé, másokban viszont jóval erőteljesebben érinti a gyermekes családokat. A munkanélküli háztartásokban élő gyermekek aránya tagállamonként igen jelentős eltéréseket mutat. Értéke a Szlovéniában jegyzett 2,5%, és az Egyesült Királyságban jegyzett 16,7% között ingadozik. Az, hogy olyan háztartásban élnek, ahol senki sem dolgozik, nemcsak a gyermekek jelenlegi életkörülményeit, de - a megfelelő szerepmódel hiánya miatt - fejlődésük körülményeit is befolyásolja.

A munkaerőpiacon tapasztalt javulás az EU-ban átlagosan csak az utóbbi két évben kezdett pozitív hatást gyakorolni a munkanélküli háztartásokra (2005 és 2007 között -0,9 százalékpont). Azt, hogy a csökkenés valóban tartós és jelentős lesz-e, egyelőre nehéz megítélni. Ez a javulás azonban nem ugyanolyan mértékben érte el a gyermekes családokat, hiszen a munkanélküli háztartásokban élő gyermekek arányának 2005 és 2007 között tapasztalt csökkenése mindössze 0,3 százalékpont volt.

2. ábra: Munkanélküli háztartásokban élő felnőttek és gyermekek, 2007

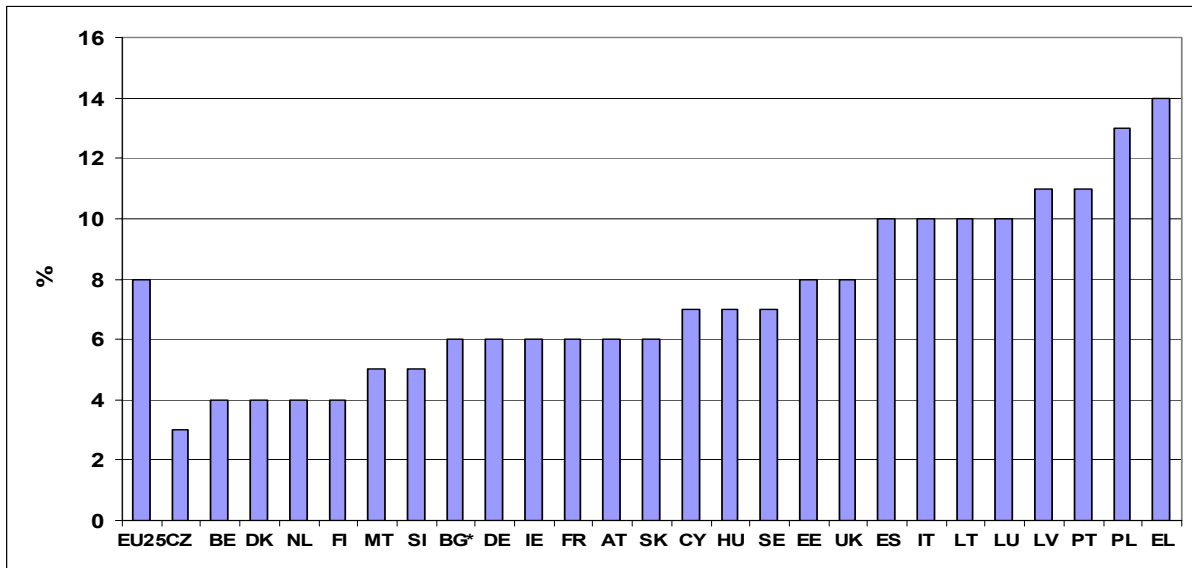

Forrás: Eurostat Munkaerő-felmérés, tavaszi adatok, SE: nincs adat

Mi a helyzet a dolgozó népesség körében tapasztalt szegénység terén?

Az, hogy valakinek munkahelye van, nem minden esetben biztosít védelmet a szegénység veszélyével szemben. 2006-ban az EU-25 keresőtevékenységet folytató (18. életévüket betöltött) polgárainak 8%-a élt a szegénységi küszöb alatt, és szembesült ezáltal nehézségekkel a társadalomban való teljes részvétel terén. Ez az arány a Cseh Köztársaságban, Belgiumban, Dániában, Hollandiában és Finnországban jegyzett 4%, vagy az alatti érték, illetve Lengyelország 13 és Görögország 14%-os adata között ingadozott. A foglalkoztatottak szegénysége az alacsony bérekkel, az alacsony képzettséggel, a bizonytalan munkahelyekkel, és gyakran a dolgozó akaratán kívüli részmunkaidős foglalkoztatással hozható összefüggésbe. Kapcsolatba hozható továbbá a dolgozó háztartásának jellegével, illetve a háztartás más tagjainak gazdasági státusával. A gyermekes háztartásokban például az egy keresős családi modell ma már nem minden esetben elegendő a szegénység veszélyének elhárításához.

3. ábra: Foglalkoztatottak szegénysége: a szegénység veszélyének kitétek aránya a 18. életévüket betöltött foglalkoztatottak körében, 2006

Forrás: EU-SILC (2006); jövedelmi referenciaév: 2005; kivéve: UK (jövedelmi referenciaév: 2006) és IE (mozgó jövedelmi referencia-időszak: 2005-06); BG: 2006-os országos háztartási költségvetés felmérés; RO: nincs adat.

Hogyan alakul a bevándorlók munkaerő-piaci helyzete?

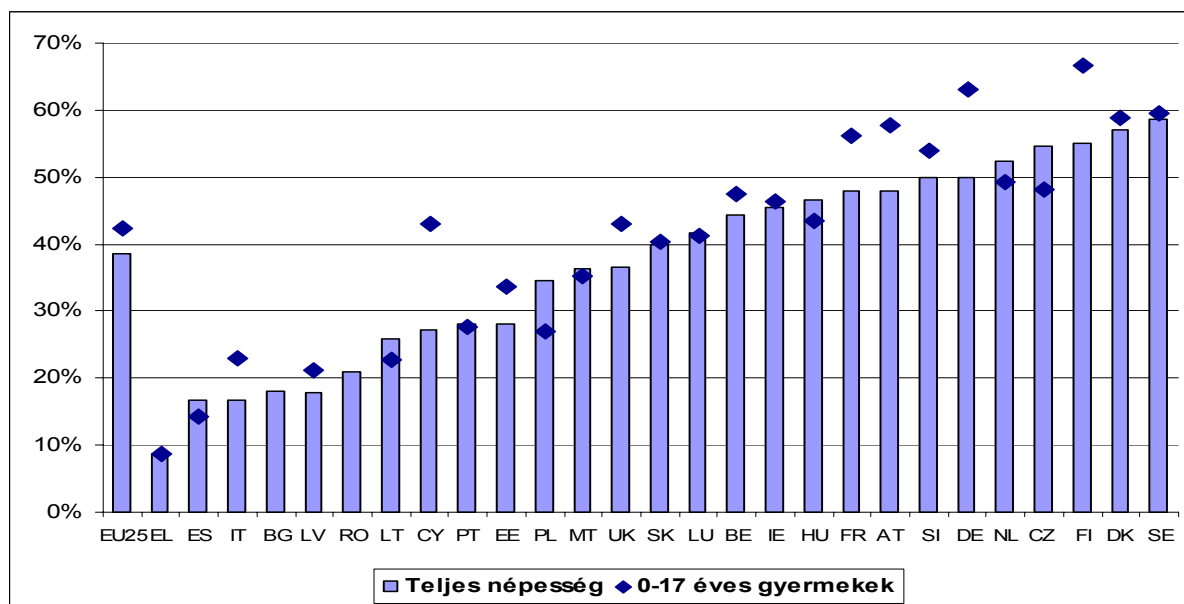
2007-ben az EU-n kívül született bevándorlók foglalkoztatottsági rátája 2,6 százalékponttal alacsonyabb volt, mint a befogadó lakosságé, ami a 2006-ban jegyzettel (2,7 százalékpont) körülbelül megegyező eltérésnek felel meg. Ez az érték azonban az EU-n belüli igen jelentős eltéréseket takar. Spanyolországban, Görögországban, Olaszországban vagy Portugáliában, ahol a migráció viszonylag új jelenség, a bevándorlók foglalkoztatottsági aránya magasabb, mint a bennszülött lakosságé. Ezzel ellentétben Belgiumban, Dániában, Németországban, Franciaországban, Ausztriában, Svédországban és az Egyesült Királyságban a bevándorlók foglalkoztatottsági rátája jóval alacsonyabb, mint a befogadó lakosságé, és a két csoport foglalkoztatottsága közötti eltérés az Egyesült Királyságban jegyzett 6%, illetve a Dániában jegyzett 16% között ingadozik.

Milyen mértékben csökkentik a szegénység veszélyét a szociális transzferek?

A nyugdíjon kívüli szociális transzferek (köztük a munkanélküli ellátás, illetve családi és lakhatási támogatások) az EU-ban átlagosan 38%-kal csökkentik a szegénység veszélyét. A szociális transzferek teljes megvonása esetén (az állami támogatások kiutalása után jegyzett 16%-kal szemben) az EU-tagállamokban átlagosan 26% lenne a szegénységi kockázat. A szociális transzferek a Cseh Köztársaságban, Németországban, Hollandiában, Szlovéniában és a skandináv államokban a leghatékonyabbak, ahol 50%-kal vagy akár azt meghaladó mértékben csökkentik a szegénységet. Ezzel ellentétben Bulgáriában, Görögországban, Spanyolországban, Olaszországban és Lettországon a szociális transzferek mindössze 18%-kal, vagy még ettől kisebb mértékben járulnak hozzá a szegénység veszélyének csökkentéséhez.

A szociális transzferek szegénységi kockázat csökkentése terén gyakorolt hatása a **gyermekek** esetében magasabb: az uniós átlag 2006-ban elérte a 42%-ot. Ez a valamivel alacsonyabb arányt jegyző Belgium, Csehország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Portugália és Szlovákia kivételével a legtöbb EU-országban így van. A skandináv országokban, Németországban, Franciaországban és Ausztriában a (nyugdíjon kívüli) szociális transzferek több mint 55%-kal csökkentik a gyermekek szegénységi kockázatát, míg Görögországban és Spanyolországban a csökkenés mértéke a 20%-ot sem éri el (ami a teljes népességre is vonatkozik).

4. ábra: A (nyugdíjon kívüli) szociális transferek szegénységi kockázati rátára gyakorolt hatása a teljes népességre és a gyermekekre vonatkozóan, 2006 — %

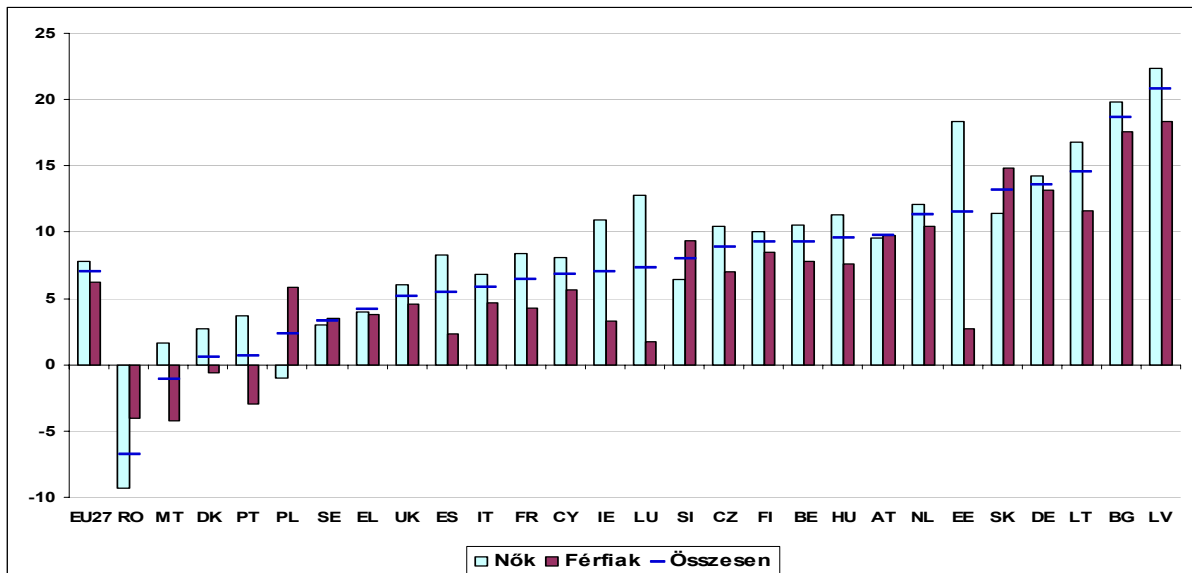
Forrás: EU-SILC (2006); jövedelmi referenciaév: 2005; kivéve: UK (jövedelmi referenciaév: 2006) és IE (mozgó jövedelmi referencia-időszak: 2005-06); BG: 2006-os országos háztartási költségvetés felmérés; RO: nincs adat.

Nyugdíjak

Miért fontos a foglalkoztatás a nyugdíjak szempontjából?

A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága és a nyugdíjasok megfelelő jövedelemszintje biztosításának egyik módja a munkában töltött élet meghosszabbítása. A lisszaboni stratégia 2010-re az idősebb munkavállalók 50%-os foglalkoztatottsági arányának elérését tűzi ki célul. A 2001-es 37%-kal szemben az EU-25-ben 2007-ben 45% volt az idősebb munkavállalók foglalkoztatottsági rátája, 11 ország pedig már ma túllépi az 50%-os célkitűzést (Dánia, Németország, Észtország, Írország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Portugália, Finnország, Svédország és az Egyesült Királyság). Van azonban néhány olyan ország is, melynek még rendkívül hosszú utat kell megtennie a cél megvalósításához, hiszen az idősebb dolgozók foglalkoztatottsági aránya itt mindössze 30% körül mozog. A foglalkoztatottsági ráták általános növekedése két fő tényezőre vezethető vissza: az egyik a demográfiai hatás, a másik pedig a nők fokozott részvétele. A „baby-boom” generáció öregedéséből adódóan megnőtt a magasabb foglalkoztatottsági rátával rendelkező 55-59 évesek relatív aránya. A tagállamok emellett a 2001 és 2007 közötti időszakban a foglalkoztatottsági arány fokozottabb növekedését tapasztalták a nőknél, mint a férfiaknál.

5. ábra: Az idősebb (55-64 éves) munkavállalók foglalkoztatottsági arányának változása, 2001-2007

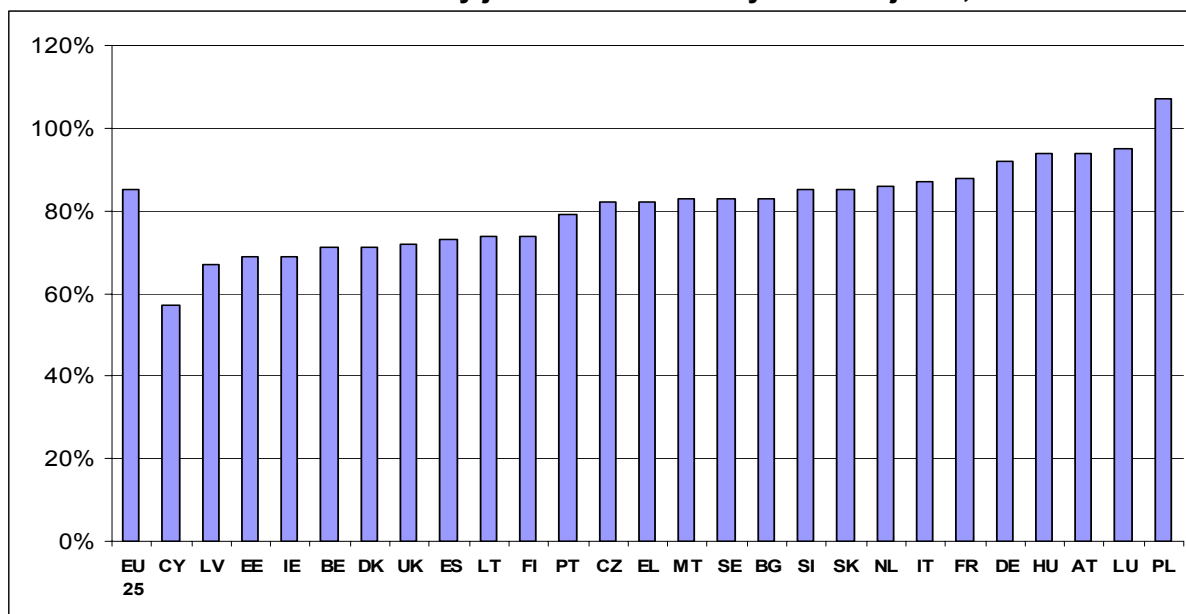

Forrás: Eurostat Munkaerő-felmérés, éves átlagok

Az idősek jövedelme hogyan viszonyul a népesség más rétegeinek a jövedelméhez?

Ma már általánosságban véve elmondhatjuk, hogy a nyugdíjrendszereknek sikerült széleskörűen kiküszöbölni az idősek körében tapasztalt szegénységet. A 65. életévüket betöltöttek jövedelme a fiatalabbak jövedelmének 85%-a körül mozog, és ez az érték a Ciprusban jegyzett 57% és a Lengyelországban jegyzett több mint 100% között ingadozik. Az egyedülálló idős nők körében azonban továbbra is jóval magasabb a szegénység kockázata, mint az egyedülálló férfiaknál (28% a férfiak 20%-os adatával szemben).

6. ábra: Az idősök relatív jövedelme: a 65 év felettek mediánjövedelme a 0-64 éves korosztály jövedelmének arányában kifejezve, 2006

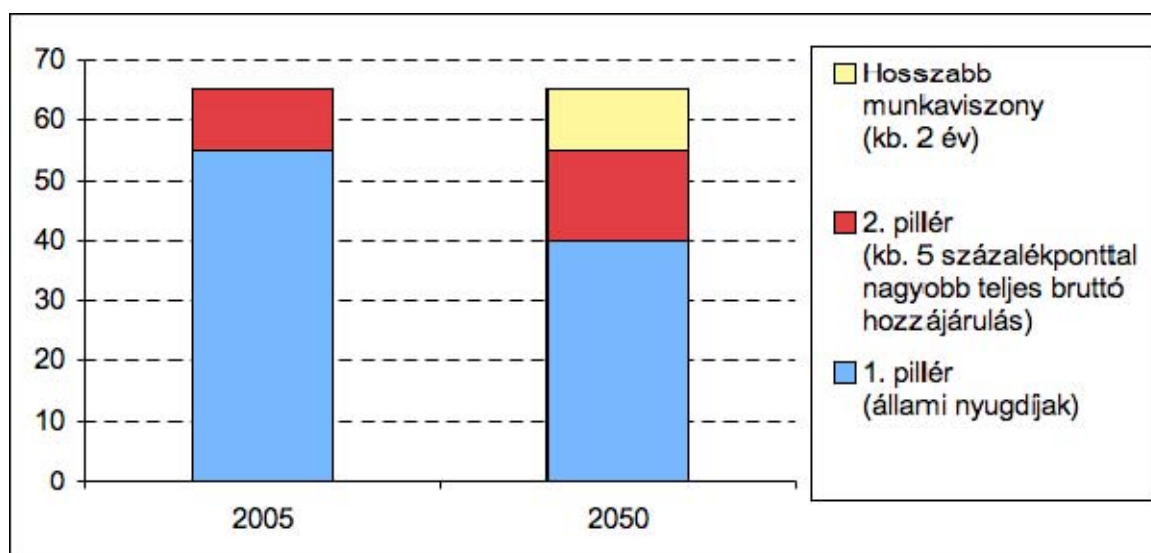

Forrás: EU-SILC (2006); jövedelmi referenciaév: 2005; kivéve: UK (jövedelmi referenciaév: 2006) és IE (mozgó jövedelmi referencia-időszak: 2005-06); BG: 2006-os országos háztartási költségvetés felmérés; RO: nincs adat. MT és PT: ideiglenes adatok. Kivonat dátuma: 2008. május 16.

Milyen változások várhatók a nyugdíjak helyettesítési rátájának alakulásában?

A közelmúltban végrehajtott reformok hatása számos tagállamban a helyettesítési ráták (az átlagos munkavállaló átlagbéréhez viszonyított átlagos nyugdíj) bizonyos nyugdíjazási korban tapasztalt csökkenésében nyilvánult meg. Az alábbi grafikon a munkából származó jövedelem százalékos arányaként kifejezett nyugdíjjövedelem jelenlegi összetételét, illetve 2050-re várható alakulását szemlélteti: csökken az állami nyugdíjellátásból származó jövedelem aránya, ezt azonban magán-nyugdíjellátás és hosszabb munkaviszony kompenzálja.

7. ábra: A nyugdíjak helyettesítési rátájának várható alakulása 2005 és 2050 között

Forrás: A Szociális Védelmi Bizottság Indikátor Munkacsoportjának bruttó helyettesítési rátákkal kapcsolatos adatait szemléltető illusztráció

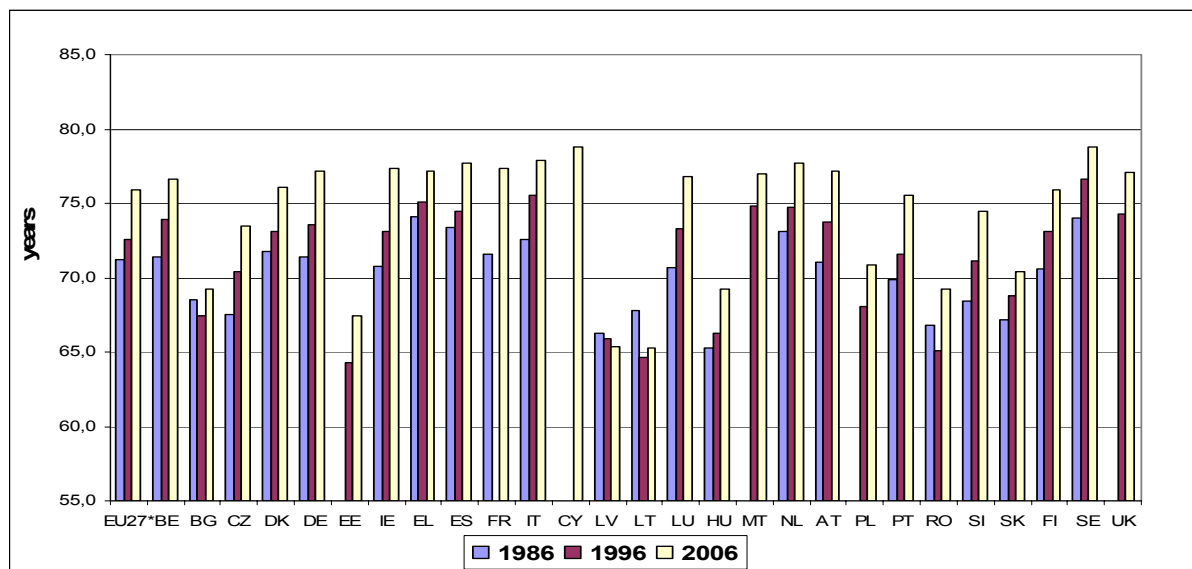
Egészség és tartós ápolás

Hogyan alakul a várható élettartam az Unión belül?

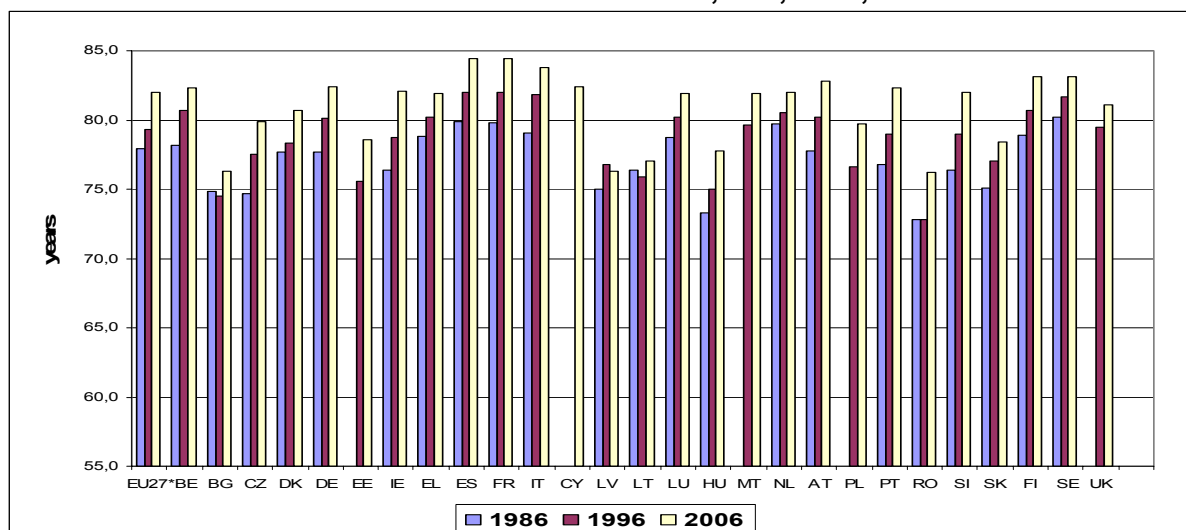
Az EU-n belül az elmúlt két évtizedben a várható élettartam általános növekedése volt tapasztalható. 2006-ban az EU-27 átlaga a nők esetében 82 év, a férfiak esetében pedig 76 év volt, ami 20 év alatt körülbelül 4 illetve 5 éves meghosszabbodásnak felel meg. A balti államokban, Bulgáriában és Romániában azonban a 90-es évek elején lezajlott gazdasági átalakulás időszakában csökkent a várható élettartam. A helyzet időközben helyreállt, Lettországban és Litvániában azonban még ma is az 1986-os szint alatt van a várható élettartam (csak a férfiakra vonatkozóan).

A várható élettartam terén az európai országok között tapasztalt eltérés a nők esetében 8, a férfiak esetében pedig 13 év. A nők Bulgáriában, Lettországban és Romániában várhatóan 76 évig, Spanyolországban, Franciaországban és Olaszországban viszont 84 évig élnek. A férfiak várható élettartama Lettországban és Litvániában 65 év, Cipruson és Svédországban viszont 79 év. Bizonyos országok nem zárkoznak fel az uniós átlaghoz: Bulgária, Litvánia, Románia és Szlovákia esetében az elmúlt 20 év alatt tovább nőtt az eltérés a várható élettartam országos adata és az EU átlaga között.

8a. ábra: Születéskor várható élettartam, férfiak, 1986, 1996, 2006

8b. ábra: Születéskor várható élettartam, nők, 1986, 1996 és 2006

Forrás: Eurostat. LV (1986, 1996): országos források. FR(1986) - FR Metropolitaine. Az EU átlagok népesség szerint súlyozott átlagok. EU27*(2006) adatok alapja: 2006, kivéve: UK(2005) és IT(2004).

A várható élettartam általános növekedése az egészséges életek szintén általános, de viszonylag csekély növekedésével párosult. Nem tapasztalható viszont egyértelmű csökkenés a várható élettartam és az egészséges életek közötti eltérés terén. Az EU-15 vonatkozásában az egészséges életek száma a nők esetében az 1999-es 64,5 évről 2003-ra 66 évre, a férfiak esetében pedig az 1999-es 62,8 évről 2003-ra 64,5 évre emelkedett. A nők ugyan hosszabb ideig élnek, a férfakkal összehasonlítva azonban életüknek nagyobb hányadát teszik ki a fogyatékkal leélt időszakok.

9. ábra: A várható élettartam és az egészséges életek számának alakulása 1995 és 2003 között

Ország	Férfiak		Nők	
	A várható élettartam változása	Az egészséges életek számának változása	A várható élettartam változása	Az egészséges életek számának változása
BE	1.8	4.1	0.7	2.8
DK	2.3	1.4	1.9	0.2
DE	2.5	5	1.4	0.4
IE	3.1	0.2	2.5	-2.2 (1999-2003)
EL	1.5	0.9	1.1	-0.8
ES	1.9	2.6	1.2	2.5
FR	1.9	0.6	0.9	1.5
IT	2	4.2	1.2	4.4
NL	1.7	0.6	0.5	-3.3
AT	2.5	6.2	1.4	1.6 (2000-2003)
PL	2.8	2.6 (1996-2002)	2.4	2.1 (1996-2002)
PT	2.5	0.2	1.6	-1.3
FI	2.3	2.7 (1996-2003)	1.5	-1.2 (1996-2003)
SE	1.8	0.4 (1997-2003)	0.8	2.2 (1997-2003)
UK	2.2	0.9	1.2	-0.3

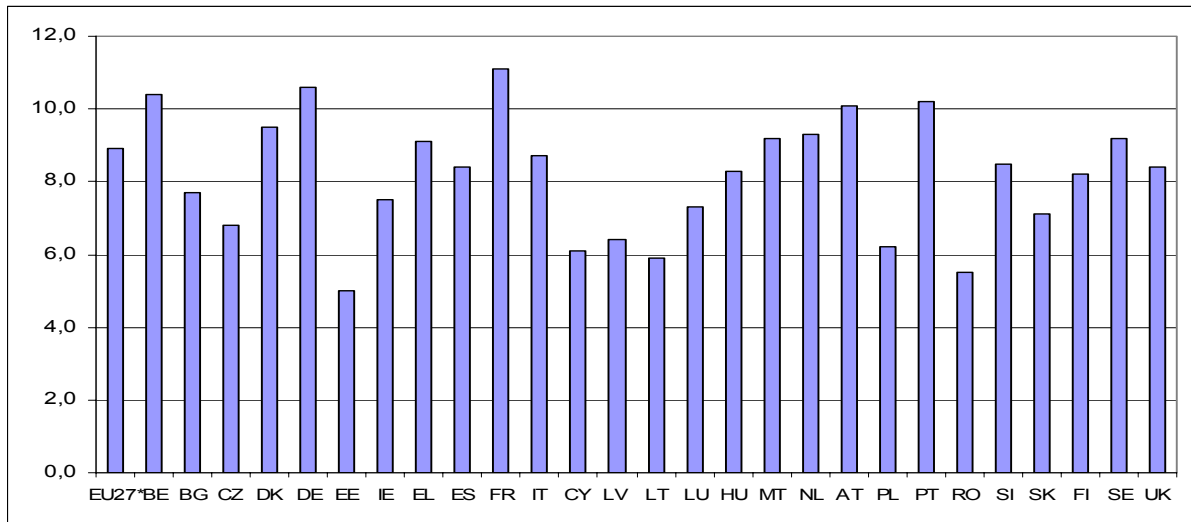
Forrás: Eurostat

Hogyan alakul a helyzet az egészségügyi ellátásra fordított források terén?

Az elmúlt két évtized során az EU-ban mindenütt nőtt az egészségre fordított köz- és magánkiadások GDP százalékában kifejezett értéke. Az egyes országok között azonban igen jelentős eltérések vannak. Ausztria, Belgium, Franciaország és Portugália a GDP 10%-át, vagy akár azt meghaladó összeget, a balti országok, Ciprus, Lengyelország és Románia viszont csak a GDP 6%-át, vagy akár attól alacsonyabb összeget fordít az egészségre. Az egészségre fordított teljes kiadáson belül általánosan magas (több mint 70%) a közkiadások aránya. A

legtöbb tagállamban ennek ellenére is rendkívül fontos forrásnak számítanak az egészségügyi ellátásra fordított magánjellegű kiadások (főleg a betegek által az ellátás alkalmával fizetett térítés – „out-of-pocket payment”). A magánkiadások aránya Ciprusban és Görögországban több mint 50%, Lettországbban és Bulgáriában pedig több mint 40%.

**10. ábra: Egészségre fordított teljes kiadás a GDP százalékában
(2006-os vagy legfrissebb rendelkezésre álló adat)**

Forrás: Az OECD 2008-as egészségügyi adatai, és a WHO "Health for All" Adatbázisa. Az adatok 2006-ra vonatkoznak; kivétel: RO, BG, EE, LV, LT, CY, SK, MT és SI: 2005. LU: külföldi munkásokra vonatkozóan korrigált adatok, EU27*: a grafikonon ábrázolt értékek népesség szerint súlyozott átlaga.